

1960'lara kadar Türkiye'de İlk Üniversitelerin Kuruluşları

Eren Kömürlü

Giresun Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü
ORCID: 0000-0002-2123-7678

Özet

Bu çalışmada Türkiye'nin ilk üniversitelerinin kuruluş tarihçelerine yer verilmiştir. Türkiye'nin ilk üniversitelerinden İstanbul Üniversitesi (1933), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944) ve Ankara Üniversitesi'nin (1946) kökleri Osmanlı dönemine dayanmakta olup, Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Ege Üniversitesi (1955), Atatürk Üniversitesi (1957) ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1959) 1960 yılına kadar cumhuriyetin ilk kurduğu üniversitelerdir. Kökleri 1960'lı yıllar öncesine dayanan ancak o dönemde üniversite adı alarak henüz kurulmamış Marmara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi gibi kurumlar bu yazı konusuna dahil edilmemiştir. Türkiye'nin ilk üniversitelerinin kuruluşları hakkında bilgi verilen bu çalışmada, 1960 yılına kadar geçen süreçte Türkiye'nin öncü üniversitelerinin yükseköğretime olan ihtiyacın karşılanması konusunda sağladığı önemli katkılara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlk üniversiteler, Üniversiteler tarihi, Türkiye'nin öncü üniversiteleri

Establishment of Initial Universities in Turkey until 1960's

Abstract

History of establishment of initial universities of Turkey is investigated in this study. Within the initial universities, Istanbul University (1933), Istanbul Technical University (1944) and Ankara University (1946) are the first three oldest universities of Turkey, that have roots from the Ottoman Era. On the other hand, The Republic of Turkey established Karadeniz Technical University (1955), Ege University (1955), Atatürk University (1957) and Middle East Technical University (1959). Universities like Marmara University, Bogaziçi University, Yıldız Technical University and Gazi University are out of the topic of this paper. Although their establishment processes had been started before the 1960s, these universities were officially opened after the 1960s. Additionally, the important contributions of these initial universities for the need of higher education in Turkey are investigated in this study.

Keywords: Initial universities, History of universities, Initiator universities of Turkey

1. GİRİŞ

Günümüzde 200 üzerinde üniversite bulunan ülkemizde, 1960 yılına gelindiğinde yalnızca 7 adet üniversite mevcuttu. Bu mevcut olan üniversitelerin bir bölümünde ise eğitim henüz etkin bir şekilde başlayabilmiş değildi ve üniversiteler halen kurulum sürecini yaşamaktaydılar. Üniversite devriminin yaşandığı 1933 yılından itibaren üniversite sayısındaki artış ivmelenerek devam etmiş ve 2008 yılında ülkemizde üniversitesi olmayan şehir kalmamıştır. Günümüz koşullarında yaygın hale gelen üniversitelerde 1960'lı yıllara kadar geçen süreçte çok az sayıda kişi öğrenim görmektedir. O dönemde ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli sayıda eğitim-

li doktorlar, mühendisler, öğretmenler ve daha pek çok meslek gurubunda personel yoktu (Şen, 2016; Sargin, 2007). Üniversitelerin kurulması konusunda Osmanlı döneminde Avrupa ve Amerika'ya kıyasla oldukça geride kalmış olması Türkiye Cumhuriyeti'nin bu konuda etkili çalışmasını gerektirmekteydi. Ülkemizin kalkınması için her alanda yetişmiş ve tahsilli kişilere ihtiyaç duyulmaktaydı.

Osmanlı döneminde o devrin üniversitesi olarak adlandırılacak olan Darülfünun (Fen Evi) yalnızca erkeklerin eğitim gördüğü bir yerdi. Yükseköğrenim görmek isteyen kızlar için 1914 yılı ayrı bir Darülfunun (İnas Darülfununu) kurulmuştur (Dölen, 2006). Buradan da anlaşılacağı gibi, Osmanlı'da üniversite kurma çabaları yaşanmış olsa da, kurulan üniversite yapısı Avrupa'daki ile aynı değildi. Türkiye Cumhuriyeti döneminde dahi Darülfunun istenilen yapıya sahip olamadı ve 1933 yılındaki üniversite devrimi ile kapatıldı. Ancak, hocalarının önemli bir kısmı yeni kurulan İstanbul Üniversitesi'nde bilime hizmet

*Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Eren Kömürlü, Email: eren.komurlu@giresun.edu.tr

Geliş Tarihi / Received Date: 23.11.2018
Kabul Tarihi / Accepted Date: 08.12.2018

Doi: 10.26701/uad.473016

etmeye devam ettiler. Kökleri Osmanlı dönemine dayanmakta olan İstanbul ve Ankara'da kurulan ilk üniversiteler dışında, diğer şehirlere de üniversitelerin açılması ihtiyacına karşılık 1955 yılından itibaren yeni üniversiteler kurulmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kökleri Osmanlı'ya dayanmayan, ilk kurulan üniversitesi Karadeniz Teknik Üniversitesidir. Trabzon'un hemen ardından aynı yıl İzmir'de Ege Üniversitesi kurulmuş, 1957 yılında Erzurum'da Atatürk Üniversitesi ve ardından 1959 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi kurulmuştur. Orta Doğu Üniversitesi kurulmadan önce Enstitü olarak 1956 yılında kurulmuş, ancak üniversite ismini 1959 yılında almıştır (Çalışkan, 2002). Böylelikle 1960 yılına gelindiğinde Türkiye'de yedi adet üniversite kurulmuştu. Bu çalışmanın amacı, bu yedi üniversitenin kuruluş tarihçelerine toplu bir bakış sağlamaktır. Sıradaki başlıklar altında yedi öncü üniversitemizin kuruluş hikayelerine değinilmektedir.

2. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu 1933 yılında 2252 numaralı kanun ile Darülfünun'un (Fen Evi) üniversiteye çevrilmesi ile olmuştur. Fen eğitimi vermek ve Avrupa'daki üniversitelerin karşılığı olması amacıyla Darülfünun ilk olarak 1846 yılında kurulmuş, ancak medreselerden gelen tepkiler sonucunda kuruluşundan birkaç gün sonra kapatılmıştır. Okulu açma çabaları 19. yüzyıl boyunca karşılıksız kalmıştır ve 1900 yılında Darülfünun yeniden açılmıştır (Dölen, 2008). II. Meşrutiyet aydınları kızların da üniversiteye girebilmelerini savunmuşlardı ancak toplumdan tepki görmüşlerdi. Kızlar için ayrı bir üniversite kurma fikri için çalışmalar 1908 yılından sonra hızla uygulanmıştır. Halkın tepkisini çekmemek için önce ser-

best konferanslar şeklinde kızlara eğitim verilmiş ve kız üniversitesinin (İnas Darülfununu) kurulabilmesi için 1914 yılına kadar beklemek gerekmiştir. Bu okul açıldıktan sonra da tepkiler sürmeye devam etmiştir (Baltacıoğlu, 2008).

İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'da kurduğu Medreseye dayandırılabilir, daha gerçekçi olan kuruluş tarihi Darülfünun'un kurulduğu 1846 yıldır. Medreseler yapı ve kültür olarak üniversiteden çok farklı olduklarından, İstanbul Üniversitesi için kuruluş yılının 1453 olarak kabul edilmesi gerçekçi değildir. Darülfünun ile ilgili reform çalışmaları yapılmaması Cumhuriyetin ilk yıllarından beri düşünülmekteydi. Mustafa Kemal Atatürk'ün 1930 yılında Darülfünun'u ziyaretinde de gördüğü durumdan memnun olmadığı bilinmektedir (Özata, 2013). Ziyaretinden önce de Darülfünun hakkında birçok olumsuz haberler almaktaydı. 1924 yılında okulun bahçesinde fotoğraf çekilmek isteyen öğrencilere hocalar tarafından günah diye izin verilmemesi ve cezai işlem başlatılması bu örneklerden önemli biridir. 1930 yılındaki ziyaretinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Darülfünun'da katıldığı bir dersten fotoğraf Şekil 1'de verilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk 1930 yılındaki ziyaretinde Darülfünun'da çok sıcak bir ortam olduğunu söylese de bazı sorduğu teknik sorulara tatmin edici içerikte cevap alamamıştır. Ülkenin kalkınması için Darülfünun'un gelişmiş ülkelerin üniversiteleri ile rekabet edebilecek nitelikte olmasını elzem görmüştür. Emin (Rektör) Muammer Raşit Bey ile görüşmesinde ihtiyaç duyulduğu ifade edilen tutarın en az iki katı paranın Darülfünun'a harcanması gerektiğini söylemiştir. Bu bilinçle, 1933 yılında Darül-

Şekil 1. Mustafa Kemal Atatürk Darülfünun'da öğrencilerle derste (turkçetarih.com, 2018)

funun İstanbul Üniversitesine dönüştürüldüğünde tüm devlet gelirinin %1'ini her yıl bu kuruma aktarma kararı alınacaktı. Darülfunun'da köklü bir islah çalışması gerektiği halk tarafından da dile getiriliyor, müderrislerin Darülfunun'u geçim kapısı olarak değil bilime hizmet yeri olarak görmesi gerektiği görüşü gazetelerde yazılıyordu (Yücebaş, 2014). Mustafa Kemal Atatürk ziyaretinde Darülfunun Emimi Muammer Raşit Bey'den hocaların bilimsel çalışmaları ile ilgili bilgi istemiş ancak aldığı yanıtın ve genel durumdan memnun olmamıştı.

1932 yılında Mustafa Kemal Atatürk dünyaca ünlü pedagoji profesörü Albert Malche'yi İstanbul'a davet ederek kendisinden Darülfunun ile ilgili bir rapor hazırlamasını istemiştir. Bu raporda Darülfunun'un Avrupa standartlarında olmadığına, bilim üretmek yerine Avrupa'da üretilen bilimi öğretme görevi üstlendiğine, çağın gerisinde kaldığına ve verimli bir ortamı olmadığına yönelik bilgiler yazılmaktaydı. Albert Malche'nin raporunda ayrıca yükseköğretim kurumlarının yabancı dil eğitimine önem vermesi, öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalara teşvik edilmesi, gerçek yaşam ve yükseköğretim kurumları arasında sıkı bir bağ kurulması, yalnızca teorik değil uygulamalı çalışmaların yapılması gerektiği gibi maddeler mevcuttu. Ek olarak, idari konuda eksikliklerin olduğu ve sosyal yaşam açısından da Darülfunun'un Avrupa üniversitelerinin oldukça gerisinde olduğuna yönelik görüşler bildirilmiştir.

Raporu titizlikle okuyan Mustafa Kemal Atatürk 1933 yılında bir islahat komisyonu kurdurmuştur. O yıl yaklaşık 150 hocası bulunan Darülfununun 90 civarında hocası işten çıkartılmış ve hoca ihtiyacının karşılanması için yurtdışına genç akademisyenler gönderilmeye başlanmıştır (Ata, 2012). İşten çıkarılan hocaların maaşları kesilmemiş, devlet kadrolarında yeni işlerine atanana kadar maaşları ödenmiştir. Bu dönemde, Almanya'da Nasyonal Sosyalistlerin yönetime geçmeleri neticesinde çok sayıda Yahudi akademisyen de Almanya'da işlerinden çıkarılmışlardır. Bu bilim insanlarının bir bölümü Türkiye'ye gelmiş ve hoca ihtiyacımızın karşılanmasında, üniversitelerin gelişimlerinde çok önemli katkılar sağlamışlardır. Ünlü Fizikçi Albert Einstein da Mustafa Kemal Atatürk tarafından mektup yazılarak İstanbul Üniversitesi'ne davet edilmiştir. Ancak, Einstein Türkiye'ye gelmeyi tercih etmemiştir. O yıllarda ününe kavuşmamış olan Albert Einstein'ın Atatürk tarafından takip edilmesi, Atatürk'ün bilime verdiği önemi bir kez daha gözler önüne sermektedir. İstanbul Üniversitesi kurulup gelişimine devam ettiği sıralarda ülkemizde ikinci bir devlet üniversitesi yine İstanbul'da kurulmuştur.

3. İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Teknik Üniversitesi'nin kökleri 1795 yılında III. Selim tarafından kurulan Mühendishane-i Berri Humayun gibi 18. yüzyıldan itibaren açılan askeri okullara dayandırılmaktadır. Bazı araştırmacılar, daha da ileri giderek

17. yüzyıldan itibaren İstanbul'da faaliyet gösteren çeşitli askeri mühendislik okulları ile İstanbul Teknik Üniversitesi tarihini birleştirmektedirler. Bu yaklaşım İstanbul Üniversitesinin kuruluş yılı için 1453 yazılması ile benzerdir. İstanbul Teknik Üniversitesi'nin organik bağı olan, temelini dayandığı ilk eğitim kurumu Osmanlı'nın ilk sivil mühendislik okulu olan Hendese-i Mülkiye Mektebidir. Bu okul cumhuriyet kurulduktan sonra yeni laboratuvarlara sahip olmuş, uygulamaya ve deneye daha önem veren bir kuruluş haline getirilmiş ve 1928 yılında ismi Yüksek Mühendis Mektebi olarak değiştirilmiştir. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu ve üniversite reformunun ardından bu okulun da Avrupa'daki Teknik Üniversiteler ile yarışır hale getirilmesine yönelik reform çalışmaları başlamıştır. Yüksek Mektep olmaktan çıkıp, bünyesinde çok sayıda bölüm, fakülte, gelişmiş araştırma olanaklarına sahip laboratuvarlar bulunan bir Teknik Üniversite kurmanın gerekliliği görülmüş durumdaydı. Gelişen birimler ve artacak öğrenci sayısı için ihtiyaç duyulan yapı eskisi gibi bir mektep olmayı değil, üniversite olmayı gerektiriyordu. 1944 yılında Yüksek Mühendis Mektebi'nin ismi İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) olarak değiştirilmiş ve resmi olarak 4619 numaralı kanun ile Türkiye'nin ikinci üniversitesi kurulmuştur. İTÜ'nün kuruluşundan önce Yüksek Mühendis Mektebinin müdürü olan Ord. Prof. Dr. Osman Tevfik Taylan İTÜ'nün ilk rektörü olarak görevine 1948 yılı Temmuz ayına kadar 4 yıl süreyle devam etmiştir (Kaçar vd., 2012).

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de yönlendirmeleri ile Türkiye'de bir teknik üniversite kurulmasına yönelik mühim çalışmalar gerçekleştirmiş ve Yüksek Mühendis Mektebi Dünya'nın önde gelen teknik üniversitelerinden biri haline dönüşmüştür. O yıllarda üniversiteler Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır, bu sebeple Hasan Ali Yücel Teknik Üniversitenin kuruluşu ile ilgili çalışmalarla bizzat ilgilenmiş, İTÜ'nün kurulmasına yönelik bir çalışma gurubu kurdurmuş, gözlemler ve toplantılar gerçekleştirilmiştir. Hasan Ali Yücel İTÜ'nün Gümüşsuyu'ndaki binasında yeni üniversitenin açılış töreninde 1944 yılının 20 Kasım günü gerçekleştirdiği konuşmasında Teknik Üniversite'nin kurulması için çalışmaların 1941 yılında başlamış olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda bu konuşmasında Hasan Ali Yücel, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin yalnız gelişmiş ülkelerdeki bilimi öğreten değil, bilim üreten, deneye ve gözleme dayalı pozitif bilimlerdeki gelişmeleri uluslararası ölçekte yönlendirebilen bir kuruluş olması hedefini vurgulamıştır (Şengör, 2013). Hasan Ali Yücel'in İTÜ'nün resmi açılışından görüntüleri Şekil 2 ve Şekil 3'te verilmiştir.

4. ANKARA ÜNİVERSİTESİ

4 Temmuz 1946 yılında toplanan ilk üniversite senatosu başkentte kurulan ilk üniversitenin öğretime başlama tarihini 21 Ekim 1946 olarak kabul etti. Resmi olarak 1946 yılında 4936 numaralı kanunla kurulan Ankara Üniversitesi

Şekil 2. Hasan Ali Yücel İTÜ'yü açarken (Kaçar vd., 2012)

Şekil 3. Hasan Ali Yücel İTÜ açılış töreninde konuşurken (Kaçar vd., 2012)

tesî'nin başkentteki en köklü birimi Hukuk fakültesidir. 1 Mart 1922 günü Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmasında Anadolu'nun genç hukukçulara duyduğu ihtiyaçtan bahsetmiş ve bu alanda yetişmiş mezunların en kısa süre içerisinde ülkeye hizmet etmelerinin sağlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Hukuk Mektebinin kurulacağını sinyallerini 1922 yılında vermiş olsa da 1925 yılında Ankara'daki Hukuk mektebinin kurulması için mecliste oylama yapılmış ve bu okulun kurulması seçimle kabul edilmiştir. Eğitimin geç kalmadan başlayabilmesi için okul binası düzenlenene kadar ilk dersler Ulus'ta bulunan I. Meclis binasında başlamış, daha sonra yine Ulus'ta bulunan bir başka binaya geçilmiştir. 5 Kasım 1925 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk Hukuk Fakültesinin açılış töreninde "Cumhuriyetin müeyyidesi olacak bu büyük müessesenin açılışında hissettiğim saadeti hiçbir teşebbüste duymadım" demiştir (A.Ü., 2017). Bu konuşmanın yapıldığı törenden bir fotoğraf Şekil 4'te verilmiştir. Hukuk Mektebi 1946 yılında yeni kurulan Ankara Üniversitesine bağlanmıştır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi günümüzdeki binasına 21 Ekim 1946 tarihinde taşınmıştır.

Ankara Üniversitesinin başkentteki temellerinden en eski ikincisi 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvikleri

ile kurulan Dil Tarih Coğrafya Fakültesidir. Bu fakültenin ilk dersleri Ulus'taki Günümüzde Devlet Tiyatrolarına ait olan Gençlik Parkı yanındaki Evkaf Apartmanında başlamıştır. Ankara Üniversitesinin Fakülte olarak kurulan ilk akademik birimi olan Dil Tarih Coğrafya Fakültesi 1946 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermiş, aynı yıl fakülte günümüzdeki binasına taşınmış ve Ankara Üniversitesi'ne bağlanmıştır.

17 Eylül 1943 yılında Ankara'da bir Fen Fakültesi kurulması için meclisten karar çıkmıştır. Ankara Fen Fakültesinin açılış dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün katılımı ile 8 Kasım 1943 tarihinde gerçekleşmiştir. Bugün Ankara Üniversitesi Tandoğan kampüsünde bulunan Ankara Fen Fakültesi binalarının inşaatı tamamlanana kadar eğitim Gazi Eğitim Enstitüsü (1982 yılında kurulacak Gazi Üniversitesinin temelini oluşturan birim) ana binasında gerçekleştirilmiştir. 1946 yılında Ankara Üniversitesi'nin kurulması ile ismi Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi olmuştur.

Ankara Üniversitesi kurulmadan bir yıl önce, 1945 yılında Tıp Fakültesi öğretime başlamış ve 1946 yılında Fakülte Ankara Üniversitesine bağlanmıştır. Bu sayılan Fakülteler Üniversitenin Ankara'da temelleri atılan birimleri olup, bu birimlerden daha önce İstanbul'dan Ankara'ya

Şekil 4. 1925 yılı Hukuk Fakültesinin açılış töreninden bir resim (Noterler Birliği Arşivi)

taşınan ve kökeni Osmanlı'ya dayanan Ankara  niversitesi fakülteleri de olmuştur. Bu fakülteler Ziraat Fakültesi, Veterinerlik Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesidir. Ziraat Fakültesinin kökleri 1846 yılında İstanbul'da kurulan Ziraat Mektebine dayanmaktadır. Osmanlı'nın ilk Ziraat Mühendisi  nvanı ile mezun verdiği okul, Halkalı Yüksek Ziraat Okulu 1891 yılında İstanbul'da eğitime başlamıştır. 1928 yılında Halkalı Ziraat Yüksek Okulu kapatılmış ve Türkiye Tarımını modernleştirmek için 1930 yılında Ankara'da Yüksek Ziraat Okulu açılmıştır. 1933 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleri ile eğitimde bir reform yapılarak bu okul Yüksek Ziraat Enstitüsü adını ve 1948 yılında Ankara  niversitesine bağlanarak Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi adını almıştır. 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü açılırken İstanbul'da bulunan Baytar Mektebi Ankara'ya nakledilmiştir. Kasım 1933 tarihinden itibaren Baytarlık Fakültesi ismini almış ve 1948 yılında Ankara  niversitesine bağlanmıştır ( zg r, 1997).

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin temelini oluşturan "Mekteb-i Fünun-u Mülkiye" Türkiye Cumhuriyetine Osmanlıdan kalan bir eğitim kurumudur. 1859 yılında kurulan bu okulun Ankara'ya taşınması için 1935 yılında mecliste karar alınır. M lkiyenin binasının 1936 yılında tamamlanması neticesinde aynı yıl Kasım ayında dersler Ankara'da devam etmiştir. Okul 1950 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi ismini almış ve Ankara  niversitesine bağlanmıştır (Mülkiyeliler Birliği Derneği, 2018). Burada sayılan fakülteler Ankara  niversitesinin kurulundan önce var olan eğitim kurumlarıdır ve Ankara  niversitesinin temellerini oluşturmuştur. Bu fakülteler dışında kalan Ankara  niversitesi fakülteleri  niversitenin kurulması sürecinden sonra faaliyetlerine başlamıştır.

5. KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Ankara ve İstanbul'dan sonra ilk  niversite kurulan Şehir Trabzon olmuştur. Kökleri İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik  niversitesi ve Ankara  niversitesi gibi Osmanlı dönemine dayanmayan, Türkiye Cumhuriyetinin sıfırdan kurduğu ilk  niversite Karadeniz Teknik  niversitesidir. Trabzon milletvekillerinden Mustafa Reşit Tarakçioğlu ve arkadaşlarının meclise sundukları öneri ile 20 Mayıs 1955 günlü ve 6594 sayılı kanunla Karadeniz Teknik  niversitesi kurulmuştur. Ancak, o tarihte Şehirde yükseköğretime yönelik bir alt yapı olmadığı için kuruluş tarihinden

yaklaşık 8 yıl sonra 2 Aralık 1963 tarihinde Trabzon'da bir ilkokul binasında eğitim başlamıştır (Polatoğlu, 1971; KT , 2018).

Daha önce kurulan İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerin gibi kökleri olmayan, yepyeni bir  niversitenin hızlı gelişmesi gerekiyordu. Ancak, Türkiye'ye ışık saçması ve teknik personel yetiştirmesi amacı ile cumhuriyetin sıfırdan kurduğu ilk teknik  niversitenin İstanbul, Ankara ve İzmir gibi ülkenin büyük Őehirlerine uzak bir yerde olması onu kalkındırarak yeterli kadrolara kısa sürede sahip olmak açısından bir dezavantajdı ve gerçek anlamda idealist insanlara ihtiyaç vardı.

Karadeniz Teknik  niversitesinde ilk eğitim veren bölümler İnşaat mühendisliği ve mimarlık bölümleri olmuştur. Hemen arkasından Makine-Elektrik ve Orman Fakülteleri kurulmuştur. Üniversite 1966 yılında günümüzdeki KT  Merkez kampüsüne (Kanuni Kampüsü) taşınmıştır. Yine 1966 yılında eski Milli Eğitim Bakanı ve Atatürk  niversitesi kurucu rektörü Prof. Dr. Ahmet  zel rektör olarak atanmış ve 1970 yılına kadar yaklaşık 4 yıl süre ile  niversitenin kalkınması ve temellerin sağlam atılması için büyük görevler üstlenmiştir. Karadeniz Teknik  niversitesi'nin başlangıç yıllarında  ğretim özellikle İstanbul Teknik  niversitesinden ve ayrıca İstanbul  niversitesinden görevli Őekin bir üretim  yesi kadrosunca y r t lm ştir (Yardımoğlu, 2003). Ders veren hocalar haftanın belirli gün veya günlerinde büyük bir özveri ile Trabzon'a gelerek derslerini vermiş ve İstanbul'a dönmüşlerdir. Ancak, İstanbul'u bırakarak Trabzon'a yerleşmeyi düşünen, burada kalıcı olmayı tercih eden ve Karadeniz Teknik  niversitesi'ni kalkındırarak, ekolünü oluşturacak idealist akademisyenler sayı olarak oldukça azdı. 1970'li yıllarda üniversiteyi yöneten rektörler dahi kısa sürelerle genellikle İT 'den görevlendirme ile gelmiştir. Türkiye'nin ilk kadın rektörü Prof. Dr. Ayşe Saffet Rıza Alpar yaklaşık bir buçuk yıllık rektörlük süresi ile 1977 yılında KT 'n n ilk Őeimle atanan rektörü Prof. Dr. Erdem Aksoy dönemine kadar geçen süreç için uzun olarak nitelendirilebilecek görev süresi ile dikkat çekmektedir (Ersoy ve Arpacioğlu, 2016; Şahinler, 2012).

1977 yılında rektör olan Prof. Dr. Erdem Aksoy ve eşi Prof. Dr. Özgönül Aksoy İstanbul Teknik  niversitesi'nde kadrolarını bırakıp Karadeniz Teknik  niversitesi'ni kal-

kındırmak için Trabzon'a yerleşen idealist akademisyenlerdi. 1977'den 1982 yılına kadar rektörlük görevini yürüten Prof. Dr. Erdem Aksoy'un döneminde üniversitenin kendi hocalarına sahip olması için önemli adımlar atılmış, İTÜ'ye bağlı olmadan mühendislik, mimarlık eğitimi verebilecek kadrolara sahip olunmuştur. Üniversite'nin Trabzon'da olması ve daha büyük şehirlerde yeni üniversitelerin açılması ile çok sayıda akademisyen KTÜ'den ayrılmış olsa da KTÜ Mühendislik, Mimarlık ve Fen Bilimleri gibi iddialı olduğu alanlarda güçlü akademik kadroya sahip olmuştur. Devam eden yıllarda KTÜ'de çok sayıda yeni bölüm açılmış, 1955 yılında tohumu atılan bu kurum geç sürse de büyümüş, meyvelerini vermiş, bünyesinden yeni üniversiteler kurulmuş (Ordu Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi) ve günümüze dek Türkiye'nin her tarafında çalışan çok sayıda akademik ve teknik personel mezun etmiştir. Özellikle mühendislik, mimarlık alanında Türkiye'nin öncü eğitim kurumlarından olmuştur. Türkiye'de İstanbul'dan sonra pek çok mühendislik bölümü eğitimi ilk kez Trabzon'da verilmiştir.

6. EGE ÜNİVERSİTESİ

Ege Üniversitesi 20 Mayıs 1955 tarihinde yayınlanan 6595 sayılı kanunla 5 Kasım 1955 tarihinde eğitim-öğretim hayatına başlamıştır. O dönem üniversiteler milli eğitim bakanlığına bağlı oldukları için açılış töreninde zamanın milli eğitim bakanı Prof. Dr. Ahmet Özel bir konuşma gerçekleştirmiştir. Daha sonra Atatürk Üniversitesinin kurucu rektörü olacak olan Prof. Dr. Ahmet Özel Ege Üniversitesinin açılış töreninde yaptığı konuşmada, "... Bu güzel yurt parçasından bir ilim merkezi doğdu. Bu merkezden ışık saçacak çocuklarımızın ülkenin her köşesini, birer fikir meşalesi olarak aydınlığa kavuşturacaklarına, yalnız bugünkü kuşağın değil, gelecekteki kuşakların da ışık kaynağı olacağına inanıyoruz. Ege Üniversite'nin profesörlerine, bilim adamlarına ve öğrencilerine başarılar; Üniversitenin Egelilere, yurda ve insanlığa hayırlı olmasını tüm kalbimle dilerim" demiştir. Ege Üniversitesi'nin ilk fakülteleri, 1955 yılında kurulan Tıp ve Ziraat Fakülteleri olmuş ve aynı öğretim yılı içinde Yüksek Hemşirelik Okulu açılmıştır. Ege Üniversitesi 1961 yılında Fen Fakültesini, 1968'de Mühendislik Fakültesini ve Dış Hekimliği Fakültesini kurmuştur. 1969 yılında ise İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi adı altında Ege Üniversitesi'ne bağlanmıştır. 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlanmış olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin temelini oluşturan Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu 9 Eylül 1944 tarihinde İzmir'de kurulmuştur. 8 Haziran 1959 tarihinde kabul edilen 7334 Sayılı Kanunla "İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi" haline getirilmiş olan kurumun öğretim süresi 3 yıldan 4 yıla çıkartılmıştır. Yükseköğretimde uluslararası gelişmeler göz önüne alınarak akademinin bir üniversite bünyesinde faaliyetlerine devam etmesine karar verilmiş,

8 Mayıs 1969 tarihinde akademi Ege Üniversitesine bağlanmıştır. 1982 yılına kadar bölgenin tek üniversitesi olan Ege Üniversitesi'nin çevre illerdeki fakülte ve yüksekokulları, Pamukkale Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi, Aydın Adnan Menderes üniversitelerinin ilk fakülte ve yüksekokullarını oluşturmuştur (Ege Üniversitesi, 2018).

7. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

Doğu Anadolu'da bir üniversite kurma fikri Mustafa Kemal Atatürk döneminden beri görüşülmekteydi. Atatürk Doğu'daki bir üniversite için Van Gölü kenarında güzel bir yerin tercih edilebileceğini düşünüyordu. Ancak, Atatürk'ün vefatından sonra Van'da üniversite kurma fikri yeteri kadar görüşülememiş ve olgunlaştırılmamıştır. 11 Haziran 1951 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığınca Doğu Anadolu'da kurulacak ilk üniversitenin yerini belirlemek için 15 kişilik bir heyet görevlendirilmiştir. Bu heyet içerisinde saygın akademisyenler yer almış ve Doğu Anadolu'da ilk üniversitenin kuruluşu için çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan geziler ve değerlendirmeler neticesinde Doğu Anadolu'nun ilk üniversitesinin Diyarbakır veya Elazığ'da kurulması gündemdeyken, dönemin Erzurum valisi Cemal Gökten dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile telefonda görüşme yapmış heyetin Erzurum'u ziyaret etmesini sağlamıştır. Heyetin Erzurum'un yeni bir üniversite şehri olması konusunda ikna edilmesi ve üniversitenin kurulacağı büyük toprakların bağışlanması sonucu Doğu Anadolu'nun ilk üniversitesinin yeri belirlenmiştir (Namal ve Karakuzu, 2016).

12 Mart 1955'te Erzurum'un kurtuluşunun 37. yıl dönümü kutlanırken kurulacağı ilan edilen üniversitenin "Atatürk Üniversitesi" adını alacağı tüm yurda ve Erzurumlulara müjdelendi. Üniversite kuruluşu için kanun tasarısı 31 Mayıs 1957'de 6990 sayılı Büyük Millet Meclisinde kanunlaştı ve Resmi Gazete'de yayımlanarak 7 Haziran 1957 tarihinde yürürlüğe girdi. Böylece Atatürk Üniversitesi 1957 yılında Türkiye'nin 6. üniversitesi olarak resmen kurulmuş oldu. Atatürk Üniversitesi kuruluşundan bir yıl sonra 1958 yılında öğrenci almaya başlamıştır. İlk öğretime başladığı fakülteler Ziraat ve Fen- Edebiyat Fakülteleri olmuştur. 1958 yılında üniversitenin akademisyen kadrosunda 3 misafir öğretim üyesi, 23 asistan ve 135 öğrenci bulunuyordu. 1966 yılında Tıp Fakültesinin açılması ile Üniversitenin fakülte sayısı üçe yükselmiş, ardından da Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesindeki Fen, Edebiyat ve İktisat-İşletme bölümlerinin ayrı birer fakülte haline getirilmesi ile 1969 yılında Atatürk Üniversitesinde Ziraat, Tıp, Edebiyat, Fen ve İşletme olmak üzere 5 fakülte bulunmuştur. 1969 yılında üniversitenin akademisyen sayısı 380'e ve öğrenci sayısı 1733'e ulaşmıştır. 1972 yılına gelindiğinde ise akademisyen sayısı 547'yi, öğrenci sayısı 3165'i bulmuştur (Kaya, 2007). Bu rakamlara bakıldığında, Atatürk Üniversitesinin akademik kadrolarında hızlı bir artış sağladığı, yapısal durumu ve akademik yeterliliğinin hızlı gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır.

8. ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Eğitim dili İngilizce olan ilk Türk Üniversitesi Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) olmuştur. ODTÜ 1956 yılında “Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü” adıyla eğitime başlamıştır. 1959 yılında 7307 numaralı kanunla  niversite olarak dönüştürülmüştür, bu sebeple ODTÜ’n n bir  niversite olarak kurulduğu tarih 1959 yılıdır. ODTÜ ilk derslerine Ankara Kızılay’da bulunan bir binada başlamıştır. İlk derslerin başladığı Kızılay M dafa caddesindeki 18 numaralı bina yetersiz olunca, TBMM bahçesinde bulunan bir bina enstitüye tahsis edilmiş ve  ğrenci sayısının artışı nedeni ile yine TBMM bahçesine barakalar kurulmuş, dersler 1963 yılında bugünkü yerleşkeye taşınana kadar buralarda devam etmiştir. İlk yıllarında barakalarda eğitim verdiği için ODTÜ’ye “Gecekondu Üniversitesi”, “Baraka  niversitesi” yakıştırmaları yapılmıştır. Ancak, bu barakaların içerisinde çok büyük hedeflere sahip alışkan öğrenciler ve  ğretim elemanları ODTÜ’y  ülkenin önde gelen  niversiteleri arasına taşımayı başarmışlardır. ODTÜ 1963 yılında yeni yerleşkesine taşındıktan sonra yalnız ülkemiz için değil, dünyanın saygın üniversitelerinden biri konumuna gelecek atımlar gerçekleştirmiştir. Yeni yerleşkenin kurulması ve ODTÜ’n n gelişimi konusunda 1961-1969 yılları arasında rektörlük yapan Prof. Dr. Kemal Kurdaş ODTÜ tarihinde eşsiz bir role sahiptir (Taylan, 2006).

ODTÜ’de 1956 yılında ilk kurulan bölüm mimarlık ve ardından 1957 yılında makine mühendisliği bölümleri olmuştur. Takibinde, 1957 yılında inşaat mühendisliği, 1958 yılında elektrik mühendisliği ve kimya mühendisliği bölümleri kurulmuştur. ODTÜ’n n ilk mühendislik bölümlerinden biri olan maden mühendisliği bölümü ise 1960 yılında kurulmuştur. ODTÜ 1957 yılında üç fakülte (Mimarlık, Mühendislik, İdari Bilimler Fakülteleri) kurmuş,  niversite ismini aldığı 1959 yılı ise dördüncü fakülte olarak Fen Edebiyat Fakültesi kurulmuştur. Böylece ODTÜ 1950’li yılların sonuna kadar dört fakültesini kurmuştur. Günümüzde 5 fakülteye sahip olan  niversitenin diğer fakültesi olan Eğitim fakültesi ise 1982 yılında kurulmuştur.

9. TARTIşMA VE SONUÇ

1960’lı yıllara kadar geçen süreçte açılan  niversite sayısı ilk etapta az görünebilmektedir. Ancak, Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu yıllarda nüfusun sadece %5lik bir kısmı okuma yazma bilmektedy ve liseler dahi yalnızca büyük şehirlerde bulunmaktaydı (Aktaş, 1999). Böyle bir dönem yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda 1950’li yıllarda ülkede yedi adet  niversitenin kurulmuş olması ülkemizin kalkınması için olumlu görülmektedir. 1960’lı yıllardan itibaren de yeni üniversitelerin hızla kurulmaya devam etmesi için cumhuriyetin yükseköğretim konusundaki gayretleri devam etmiştir. Lise eğitiminin yaygınlaşması beraberinde üniversitelerin yaygınlaşması için önemli bir altyapı sağlamıştır. 1950’li yıllarda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan üniversitelerimizin gelişmiş

 lke  niversiteleri ile yarışabilmesi için yeterli  ğrenci sayısına ve akademik kadroya sahip olunması, toplumda okumaya ilginin artması, liselerin istenilen düzeye gelmesi, yaygınlaşması konusunda cumhuriyetimizin milli eğitim bakanları yoğun çalışmalar gerçekleştirmiştir (Balkır, 1969; şeng r, 2018). 1950’li yıllarda yükseköğretim konusunda kurucu tecrübeye sahip olunması ülkenin dört bir tarafında kurulan yeni  niversiteler için altyapı sağlamıştır.

Cumhuriyetin ilk  niversiteleri Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde yer alırken Trabzon ve Erzurum gibi doğu illerinde de ilk üniversitelerin kurulması ülkenin her yerine yükseköğretimin ulaşması hedefi doğrultusunda önemli gelişmelerdir. Ancak, Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatta olması durumunda doğu illerinde daha öncesinde üniversitelerin kurulmuş olacağı 1937 yılında Van Gölü kıyısında güzel bir yere kurulmasının isabetli olacağını söylediği  niversiteye yönelik konuşmasından öngörülebilmektedir (Hatiboğlu, 1998). Mustafa Kemal Atatürk 1937 yılında Doğu’da bir  niversite kurma fikrini ortaya koymasının yanı sıra  niversitenin yerini bile seçmiştir.

1960’lı yıllara kadar kurulan tüm üniversitelerin ortak noktası Fen alanında bölümlerin kuruluş yıllarında açılmış olmasıdır. Bunun yanı sıra,  niversiteler kuruluşlarında farklı alanlara öncelik vermişler ve kendi uzmanlık alanlarına yönelerek kuruluş süreçlerini tamamlamışlardır. Örneğin Ege  niversitesi ve Atatürk  niversitesinin Tıp ve Ziraat fakülteleri, KT  ve ODTÜ Mühendislik ve Mimarlık fakülteleri kökleri Osmanlıya dayanan üniversitelerimizden sonra alanında  nc  olmuşlardır. Türkiye’nin 1960’lı yıllardan önce kurulan üniversitelerinde mühendislik, ziraat, tıp ve fen bilimleri bölümlerinin ağırlıklı olmasına sağlık konusunda yetişmiş doktorlara ve ülkenin ekonomik açıdan hızlı kalkınmasını sağlamak amaçlı yetişmiş teknik personele duyulan acil ihtiyaç sebep olmuştur. 1960’lı yıllara kadar Ankara ve İstanbul  niversiteleri dışında sosyal bilimler alanında bölümlerin açılmasının ihmal edildiği görülmüştür ve 1960’lı yıllarda üniversitelerin kurulmasında sosyal bilimler ile ilgili bölümlerin açılması zorunluluğu getirilmiştir. Bu sebeple, İhsan Doğramacı Hacettepe Tıp Fakültesini  niversiteye çevirmek için Emre Kongar’ı 1968 yılında Sosyal alışma Yüksek Okulunu kurmakla görevlendirmiştir (Tomanbay, 2018).

Sırası ile ülkemizin ilk  niversiteleri İstanbul Üniversitesi (1933), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944), Ankara Üniversitesi (1946), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Ege Üniversitesi (1955), Atatürk  niversitesi (1957) ve Orta Doğu Teknik  niversitesidir (1959). Bu  niversitelerden İstanbul ve Ankara’dakilerin köklerinin Osmanlı’da kurulan okullara dayandığı düşünüldüğünde Türkiye Cumhuriyetinin sıfırdan kurduğu ilk  niversite bütünüyle kendisinin kurduğu ilk  niversite Trabzon’da kurulan KT ’d r. Ancak, bu  niversitenin kurulduğu 1955 yılı Trabzon’da bir  niversitenin kurulması için altyapı hazır

değildi. Üniversite kurulması için altyapının hazır olduğu büyük şehirler dışında üniversite kurma fikrinin ilk kez hayata geçirildiği Karadeniz Teknik Üniversitesi, ülkenin her yerine yükseköğretimi yayabilme hedefi ile atılmış anlamlı bir adımdır.

Ülkenin her yerine yayılması planlanan bir üniversite hareketinin 1960'lı yıllara kadar geçen süreçte başladığı görülmektedir. 1960'lı yıllardan sonra ülkenin dört bir tarafına yeni üniversiteler kurularak 1970'li yılların sonuna gelindiğinde İstanbul'da 3, Ankara'da 3, İzmir, Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Samsun, Eskişehir, Elazığ, Malatya, Kayseri, Konya, Bursa, Sivas ve Adana'da birer tane olmak üzere toplam 19 adet üniversite kurulmuştur (Günay ve Günay, 2011). Bu yeni üniversiteler yükseköğretimin yurt çapında dengeli dağılımını sağlama amacına yönelik kurulmuştur (Sargın, 2007). Her şehirde en az bir üniversitenin kurulmuş olduğu 2008 yılına kadar geçen süreçte, 1970'li yıllar sonuna kadar her bölgede kurulmuş olan üniversitelerimiz çevre illerini de kapsayacak şekilde yükseköğretimin gelişimine ve yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Üniversiteler tarafından çevre il ve ilçelere yüksekokulların açılmasının yanı sıra, 1981 yılında Yükseköğretim Kurulu'nun kurulması ile üniversitelerden bağımsız olarak açılan akademi ve yüksekokullar bölgelerindeki üniversitelere bağlanmıştır. Böylece, üniversitelerin merkezi özelliği güçlenmiş ve yeni üniversitelerin kurulması için gerekli altyapının sağlanmasında önemli rolleri olmuştur.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (1999). Atatürk ve Harf devrimi. *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 11, 699-714
- Ankara Üniversitesi (2017). <https://www.ankara.edu.tr/kurumsal/tanitim/tarihce>, Erişim Tarihi: 10.9.2018
- Ata, B. (2012). Atatürk ve Üniversite Reformu, Radyo söyleşi kaydı ve internet sunumu, https://www.youtube.com/watch?v=0t7DKHBW_YA&t=179s
- Balkır, S.E. (1969). *Eğitimimizde ve köycülüğümüzde iki anıt Hasan Ali Yücel ve Hakkı Tonguç*. Arı Kitabevi Matbaası, 118 sayfa.
- Baltacıoğlu, A.Y. (2008). Darülmüallimat'tan İnas Darülfünunu'na. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 10, 1-46
- Çalışkan, N. (2002). *ODTÜ Tarihçe: 1956-1980*. Arayış Yayınları, İstanbul
- Dölen, E. (2006). İnas Darülfünunu üzerine. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 7, 181-183
- Dölen, E. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Darülfünun. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 10, 1-46
- Ege Üniversitesi (2018). http://www.ege.edu.tr/tr-1/dunden_bugune_ege_universitesi.html, Erişim Tarihi: 10.9.2018
- Ersoy, H.Y., Arpacıoğlu, U. (2016). Belgelerde ve anılarda "Farklı" bir malzeme hocası Prof. Tarık Artel ve "20. Yüzyılın ortalarına dek bir dönem" hakkında. *Tasarım + Kuram*, 21, 1-20
- Günay, D., Günay, A. (2011). 1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 1-22
- Hatiboğlu, M.T. (1998). *Türkiye üniversite tarihi, 1845-1997*, Selvi Yayınevi, 430 sayfa
- Kaçar, M., Zorlu, T., Barutçu, B., Bir, A., Ceyhan, O., Neftçi, A. (2012). İstanbul Teknik Üniversitesi ve Cumhuriyet Tarihimiz, Yayımcı: Mehmet Karaca, Mavi Ofset Basım, İstanbul, 312 s.
- Kaya, Ö. (2007). *Atatürk Üniversitesinin elli yılı 1957-2007*, Cilt 1, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum
- KTÜ (2018). <http://www.ktu.edu.tr/ktu-tarihce>, Erişim Tarihi: 10.9.2018
- Mülkiyeliler Birliği Derneği (2018). <http://mulkiyeizmir.org.tr/Mulkiye/1-mulkiye-tarihi>, Erişim Tarihi: 12.9.2018
- Namal, Y., Karakuzu, H. (2016). Türkiye'de Üniversite Açma Politikasına Bir Örnek: Doğu Üniversitesi Fikrinden Atatürk Üniversitesi'ne. *Journal of History School*, 9, 481-517.
- Noterler Birliği (2018). <https://www.tnb.org.tr>, Erişim Tarihi: 10.9.2018
- Özata, M. (2013). *Atatürk Bilim ve Üniversite*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 173 s.
- Özgür, A. (1997). Veteriner Hekim Terimi Üzerine Tarihsel Bir Araştırma, *Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, 44, 97-104
- Polatoğlu, M. (1971). Karadeniz Teknik Üniversitesi, *Mimarlık*, 87, 45-50
- Sargın, S. (2007). Türkiye'de Üniversitelerin Gelişim Süreci Ve Bölgesel Dağılımı. *SDU Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 133-150
- Şahinler, O. (2012). *Erdem Aksoy ve Özgönül Aksoy*, Dijital Makale, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, <http://arsiv.mimarist.org/odadan/2628-erdem-aksoy-ve-ozgonul-aksoy.html>, Erişim Tarihi: 5.9.2018
- Şen, Z. (2016). *Türkiye ve Bilim*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 222 s.
- Şengör, A.M.C., (2013). *Bilgiyle Sohbet Popüler Bilim Yazıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 772 s.
- Şengör, A.M.C. (2018). *Hasan Ali Yücel ve Türk Aydınlanması*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 192 s.
- Taylan, A. (2006). *ODTÜ'yu ODTÜ yapan rektör Kemal Kurdaş Anılar Görüşler*, Eymir Vakfı Yayınları, İstanbul, 293 s.
- Tomanbay, İ. (2008). Emre Kongar, *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler - Eserler)*, Ankara, Phoenix Yayınevi, Ocak 2008, Cilt II, s. 905-942
- Türkçetarih (2018). <http://turkchetarih.com>, Erişim Tarihi: 12.9.2018
- Yardımoğlu, A. (2003). 1963 - 2003 / KTÜ'nün Kırk Yılı, Mimarlık, 314, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=26&ReclD=261>
- Yücebaş, M. (2014). 1933 Darülfünun'un İlgası ve Yeni Üniversitenin Ruhu: Basında Üniversitenin Anlamı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 259- 283